CONFERÈNCIA

LES ARTS I ELS ESPAIS PÚBLICS

Marta Ricart

Universitat de Manresa 28 de gener del 2020

(l'escriptura d'aquest document està realitzada per orientar els continguts de la conferència. Està pensada per orientar una exposició oral i per tant no presenta correccions d'estil pròpies d'una escriptura pensada per ser llegida)

0. Previ

Abans de començar, m'agradaria agraïr a la FUB i concretament a la Montserrat Pedreira i l'equip d'educació infantil, la confiança en la meva tasca docent "experimental" els anys que vaig portar les assignatures d'Expressió Corporal i Naturalesa del Coneixement Artístic i Literari.

Aclarir també, abans de començar, que he preparat una xerrada per vosaltres, no des del vostre rol professional de mestres, sinó des del lloc comú de tots i totes nosaltres, com a persones. En aquesta conferència, pretenc apropar-vos a una perspectiva molt important de tenir en compte quan treballem amb persones. La meva intenció és *obrir-vos a un mode de treball de les arts obert, centrat en els processos i les relacions*.

Us parlaré com artista que treballa amb i des de les persones, tenint en compte que el lloc des d'on fem les coses, és fonamental. En aquest punt, obro el primer aspecte important i on les arts tenen un paper fonamental:

És tan important treballar l'espai que sentim: l'atmosfera, el to, la qualitat (sentir), com el que vivim, toquem, habitem (fer). Despertar el sentit dels dos és clau per crear espais on les arts puguin créixer.

Dins d'aquesta afirmació, trobem dos aspectes rellevants: saber treballar en la incertesa i alhora en la certesa.

Així parlaré de la importància de saber treballar en la incertesa i en la indefinició no per ser incerts i indefinits sinó per acompanyar el procés de materialitzar. De com allò eteri esdevé matèric i a la inversa. Així des d'aquest punt, necessitem unes eines des d'on orientar-nos i no perdre'ns. *Les eines més importants que us presentaré no son els papers, ni les pintures tot i ser fonamentals per comunicar, sinó el que tenim més a prop, més a mà i que forma part de la nostra quotidianitat, de nosaltres i el nostre entorn. Així les arts les situarem en una experimentació del que som i el que vivim en un procés immersiu en el que som dins.*

1. Processos amb i des de l'espai

Parlaré d'experiències i aprenentatges en l'espai i a través de l'espai. Aquí no entraré a definir ni situar què entenem per espai públic, ja que hi podríem dedicar tota una conferència. Però si apunto, que parlaré de situacions i accions realitzades en un *espai visible i compartit*.

Per tal de comunicar aquesta perspectiva relacional i immersiva de l'espai, diferenciaré dos moments, dues posicions, dos tipus d'accions i de maneres de situar-se que s'han desenvolupat al llarg dels anys en el meu treball amb i des de les persones i que ajuden a aclarir una posició fonamental que condiciona el treball que s'hi acaba desenvolupant:

1.En l'espai:

Projectes i propostes realitzades en l'espai. Aquí l'espai és un escenari i per tant fem coses en aquest espai, l'utilitzem, en fem ús. Des d'aquesta posició, parlem de realitzar projectes, d'idees, de dinàmiques. L'espai és un fons, un escenari.

Aquí us parlaré a través de dues experiències audiovisuals realitzades en dos contextos molt diferenciats, però on en totes dues, l'espai és utilitzat per treballar la interacció, la relació, la comprensió d'aquest i la visibilitat.

1. El Gitano (2001): Curt de ficció realitzat al centre de secundària C.E. Balaguer del barri de la Torrassa amb el grup de 3r.d'ESO. En el moment de realitzar el curt, el barri encara no havia viscut les transformacions actuals. Aquest curt es va realitzar en un moment on hi havia un important conflicte entre un grup de nens gitanos que vivien als blocs de pisos de darrera el centre i que feien ús del pati obert de l'escola i altres nois del barri que volíen fer ús de les instal.lacions i que se sentien envaïts pels nois dels blocs (tal i com els anomenaven). La proposta de realitzar un curt de ficció entre els nois i noies de 3r. d'ESO es va plantejar oberta, sense en cap moment centrar-se a treballar una problemàtica en concret. En aquell moment, la proposta s'inseria dins el marc curricular de l'assignatura de Visual i Plàstica i es treballaven continguts de llenguatge audiovisual, etc. propis de l'assignatura.
   Així, es van treballar una serie de curts amb els i les alumnes que es van dividir en grups. El grup de qui ara us parlo, va decidir centrar-se en l'espai exterior compartit entre el centre i el barri, i focalitzar-lo en el conflicte que vivien amb alguns nois gitanos. La dificultat per realitzar un guió previ així com per treballar conceptes previs a la filmació, em va portar a aprendre a treballar els continguts mentre anàvem fent. El repte era important, mitjançant l'acció contínua, anar avançant en una proposta que demanava intercanviar rols i comprendre un llenguatge audiovisual específic.

   La clau del que aquí comparteixo, va ser situar-nos en tot moment en l'espai exterior compartit i posar-nos en aquest des d'un altre rol. Així vaig anar comprenent el valor de

situar-se en un espai públic com espai de treball.
Vam treballar-hi uns dies utilitzant aquell espai com escenari del relat que es volia explicar. Érem visibles, se'ns veia i se'ns mirava i això va ser important per començar a transformar rols i comprensions en els nois. Realitzar el curt va permetre treballar les visibilitats i les invisibilitats i comprendre el valor transformador d'una acció a l'espai públic amb tot el que implica. Estàvem generant un relat i ens estàvem situant en el mateix espai. D'aquesta manera, mentre es creava el relat i es representava, s'anava transformant la relació. El punt culminant de l'experiència va ser en el moment de decidir el final del relat. Un final que en primer moment es plantejava des de la violència, moment en el que el grup aprofitava per volcar tota la ràbia continguda damunt el personatge i així segons ells, fer justícia. Però el procés de transformar el final esperat en un final còmic, un final on el suposat personatge protagonista s'alia amb els nois per ballar conjuntament una música, va ser rebelador. Així, en aquest curt, es va transformar una relació conflictiva tot situant-nos en l'espai. Vam situar-nos en posicions

diferents, per comprendre la problemàtica i transformar-la.

2. La rentadora (2011-12):

La rentadora és el títol d'un altre curt de ficció realitzat en el marc del Pla Comunitari de Calaf, en un taller de vídeo i imatge digital coordinat per l'Associació l'Arada. En aquest taller, vam treballar

els espais del casc antic de Calaf tot obrint-nos a noves interpretacions. Una d'aquestes va sorgir en el moment en el que ens imaginàvem transformacions impossibles però que en el simple fet d'imaginar-les ja transformaven la manera com cadascú sentia aquest espai compartit. Així, va sortir la idea de La Rentadora, una possibilitat per transformar un espai públic en desús en un espai nou. En aquest curt, vaig aprendre el valor de transformar conjuntament el sentit d'un espai tot donant-li un nou ús, habitant-lo d'una manera diferent.

Acabo de presentar dues creacions fetes amb persones en espais públics on el mateix procés de realitzar una producció, incidia directament a tots els que hi estàvem participant i alhora a l'entorn on ho feiem. Tot seguit us presento una altra manera de comprendre i situar-se a l'espai.

2.Amb l'espai:

Amb l'espai, trobem un canvi important de posició. En aquest punt, no estem en l'espai, l'espai no és un fons, un escenari, sinó que és un element important en sí mateix. En aquest punt situem l'espai i tots els elements, en una horitzontal que desjerarquitza la relació. Estem en una aproximació poètica del lloc on no només parlem nosaltres.

Situar-se amb l'espai és la posició que considero més propera al treball amb les arts profundes, cercant aquesta poesia dels llocs, capgirant-ne la relació. Per ser amb l'espai, ens cal treballar d'una manera completament diferent. Ja no som nosaltres que plantegem un projecte, amb uns objectius i fem coses, sinó que treballem una sèrie d'aspectes a veure amb la relació i el diàleg. Ens treballem en unes qualitats que ens comuniquen.

Aquí es produeix un gir important: D'anar a que et vingui. Deixar que parli l'espai, el lloc, els elements. Això demana una altra posició, una altra dinàmica. Unes altres eines. Aquí es treballen aspectes més subtils, la presència, el ritme, i la nostra acció no es basa en el moviment extern o en la mirada externa. Es moldeja una relació. Aquí treballo des de tres principis claus:

- La llibertat. Principi clau que es veu clarament reflectit en l'espai i en l'ús que en fem.

- Les propostes emergeixen des de la necessitat. Aquesta necessitat és un impuls importantíssim per entrar al segon aspecte clau:

- L'honestedat. Les propostes es fonamenten en una relació, un intercanvi, una experimentació. No se si ens adonem, però els codis silenciats i pactats dins dels quals vivim, fan que l'aprovació als alumnes es faci sempre seguint uns codis o uns patrons. De vegades si ets sincer o honest tens por de ferir o de no ser aprovat i això no és que sigui molt lliure i democràtic.

Exemples:

- "*Entre el lloc i l'espai*". Apareix en format expositiu a partir del treball d'un semestre amb les alumnes de 4rt. Del Grau d'Educació Infantil de la FUB de Manresa. Durant l'assignatura vam treballar l'estructura base d'orientació a través del qual comprendre i situar-nos a l'espai.
  Vam començar extenent cercles, de dins a fora, del més proper al més llunyà. Treballant la direcció, el ritme, els moviments, la percepció, vam caminar la FUB, vam generar situacions, ens vam posar en diferents situacions. Aquí hi ha dos aspectes a destacar:

  . Trencar amb la mirada escènica per situar-se a l'espai des de la intenció.
  . Trencar amb la necessitat de definir constantment el que fem i ens està passant.....la constant definició no deixa que l'acció es mantingui viva.

  Així van sorgir una serie d'accions i posicions a l'espai públic que es van fotografiar i que van donar lloc a una exposició que va itinerar: del Casino de Manresa, al Centre d'Art Lo Pati d'Amposta, al Centre d'Arts Santa Mònica i el Centre d'Arts Contemporànies de Vic.
  http://www.umanresa.cat/ca/entre-el-lloc-i-lespai

  Altres experiències realitzades des d'aquesta posició obren un camí per a la creació on la posició i la intenció són claus. Assajar un retorn, un canvi de direcció.

(veure el relat: "Moviments i ritmes en la creació amb les persones" presentat a La Capella de Barcelona el 2019, on es parla de l'experiència d'un procés orgànic).

Acabo amb una cita de Perejaume (al llibre titulat Pagèsiques), on diu:

Si mai un lloc us ve a veure,
Sapigueu-li estimar la visita
(Perejaume. Pagèsiques)